

Colofon

- **Missie** JurisDidact streeft ernaar kennis en inzicht bij juristen te verhogen en de ontwikkeling van het professioneel handelen te bevorderen door middel van onafhankelijke, individuele nascholing.
- **PO-punten** 3
- **Geldigheid** U kunt de eindtoets maken zolang deze in uw online persoonlijk dossier staat vermeld.

- **Redactie** Mr. Pieter Dorhout, hoofdredacteur
Mr. dr. Chana Grijsen
Prof. mr. dr. Charlotte Phillips
Prof. mr. dr. Lies Punselie
- **Docent** Prof. mr. dr. Charlotte Phillips
- **Uitgever** Igno Ketelaars
- **Vormgeving** Roelof Koster Design, Mildam
- **Foto omslag** Splinter Photography, Job Jonathan Schlingemann

© 2020 JurisDidact, Gorssel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

- **Bestellingen** De basisprijs van een programma is € 189,50 (excl. btw). Bij gelijktijdige bestelling vanaf 4 programma's geldt korting. Zie hiervoor de website van JurisDidact. JurisDidact legt de gegevens van bestellers vast voor verwerking van de bestelling. De gegevens kunnen door ons worden gebruikt om u te informeren over relevante producten en diensten, tenzij u te kennen hebt gegeven hiertegen bezwaar te hebben.
- **Certificaten** Certificaten worden alleen toegekend aan kopers van losse programma's.
- **Administratie** Bij wijziging van de tenaamstelling en/of het adres verzoeken wij u deze gegevens door te geven aan de klantenservice van JurisDidact: Parallelweg 25, 7213 VT Gorssel.
- **Algemene voorwaarden** Levering en diensten geschieden volgens de Algemene voorwaarden van MOCuitgevers BV, gedeponeed bij de Kamer van Koophandel onder nummer 6469182. Een exemplaar van deze voorwaarden zal op verzoek worden toegezonden. De voorwaarden zijn te raadplegen via www.mocuitgevers.nl.

Inhoud

Inleiding – 4

Pre-toets – 6

Blok A

Leeftijdsgrenzen en strafrecht

A1 Inleidend: leeftijdsgrenzen in het strafrecht – 9

A2 Twaalfminners – 10

A3 De hoofdregel: twaalf tot achttien jaar – 13

A4 Zestien- tot drieëntwintigjarigen – 19

Blok B

Procesrechtelijke positie van de jeugdstrafrechtadvocaat

B1 Ketenpartners in de voorfase van de strafprocedure – 29

B2 Het verhoor – 31

B3 Bevoegdheden op de zitting – 35

Afkortingenlijst – 36

Antwoorden pre-toets en casuïstiek – 37

Literatuur en noten – 41

Verder lezen – 42

Jurisprudentie – 43

Toetsvragen – 45

De taken van de strafrechtadvocaat omvatten het verlenen van rechtsbijstand en persoonlijke steun aan de verdachte en het uitoefenen van controle op naleving van de strafprocessuele regels. De jeugdstrafrechtadvocaat dient daarnaast over bijzondere kwaliteiten en vaardigheden te beschikken. De leeftijd van minderjarige verdachten rechtvaardigt immers het bestaan van een apart jeugdstrafrecht, met andere straffen en maatregelen dan in het commune strafrecht en bijzondere processuele regels. Een jongere die een strafbaar feit pleegt (of daarvan wordt verdacht), komt in aanraking met verschillende organisaties en professionals die elk hun aandeel en functie hebben in het jeugdstrafproces en zich op hun eigen manier met hem bemoeien. Naast de politie, het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, jeugdreclassering en kinderrechter, speelt de advocaat van de jeugdige een bijzondere en belangrijke rol.

Verdeeld over twee blokken belicht deze nascholing zowel de materiële als de formele aspecten van het jeugdstrafrecht:

Blok A

Blok B

Leeftijdsgrenzen en strafrecht

Procesrechtelijke positie van de jeugdstrafrechtadvocaat

Blok A gaat in op de elementaire vraag hoe de leeftijd van jeugdigen ten tijde van het plegen van delicten zich vertaalt in (materiële en formele) strafrechtelijke gevolgen. In dit blok is tevens aandacht voor het adolescentenstrafrecht. Blok B ziet op de positie van de advocaat in het jeugdstrafproces. Aan bod komen het verhoor, de bevoegdheden op de zitting en de ketenpartners.

■ Doelstellingen

Na afloop van deze juridische nascholing:

- kunt u beargumenteerd uitleggen hoe de leeftijd van jeugdigen ten tijde van het plegen van delicten zich vertaalt in strafrechtelijke gevolgen;
- kunt u de materieel- en procesrechtelijke gevolgen van de leeftijd van een verdachte in een geschetste situatie verklaren;
- bent u bekend met de inhoud en gevolgen van het adolescentenstrafrecht;
- bent u bekend met de wijze waarop een politieverhoor van een minderjarige verdachte plaatsvindt;
- kunt u beschrijven welke wet- en regelgeving bij het politieverhoor van een jeugdige van toepassing is en uitleggen welke gevolgen het niet correct naleven van die wet- en regelgeving kan hebben in de strafprocedure van een jeugdige;

- kunt u uitleggen en verklaren wat uw procesrechtelijke rechtspositie als advocaat alsmede de procesrechtelijke positie van andere deskundigen is bij het politieverhoor van een minderjarige;
- kunt u de gevolgen van het doen van afstand van rechtsbijstand door een minderjarige cliënt verklaren.

- *Opmerking* Deze nascholing is in twee gedeelten (Blok A en B) door te werken. U zult voor Blok A twee uur nodig hebben, voor Blok B een uur. Mogelijk beklijft de stof beter als u het programma in twee gedeelten doorwerkt.
- *Criteria toets* U slaagt voor de eindtoets als u minimaal 6 van de 10 vragen juist hebt beantwoord. U kunt tweemaal herkansen.
- *Over de docent* Prof. mr. dr. Charlotte Phillips is onder meer werkzaam geweest als advocaat in de algemene praktijk, bij de strafsector van gerechtshof Amsterdam en als docent recht. In 2012 werd zij benoemd tot bijzonder hoogleraar Children's Rights aan de Universiteit van Addis Ababa, Ethiopië. Zij was ruim vijf jaar rechter-plaatsvervanger in het jeugdstrafrecht bij rechtbank Amsterdam tot zij in 2017 de overstap maakte naar het fulltime rechterschap. Thans is Charlotte kinder-rechter bij rechtbank Zeeland-West-Brabant. Zij is redacteur van JurisDidact en tevens auteur van diverse studieboeken voor het hoger juridisch onderwijs, cursussen voor de advocatuur en artikelen voor (inter)nationale tijdschriften.
- *Noot van de redactie en uitgever* De eerste druk van deze cursus werd geschreven door mr. dr. Romy de Jong, deskundige op het terrein van het jeugdstrafrecht en het civiele jeugdrecht. Redactie en uitgever zijn haar daarvoor bijzonder erkentelijk.

Om voor uzelf te bepalen wat uw kennis is van dit onderwerp, kunt u vrijblijvend de pre-toets maken. De resultaten van de pre-toets tellen niet mee voor uw eindscore.

- 1 Is het mogelijk ten aanzien van jeugdige verdachten jonger dan twaalf jaar politiedwangmiddelen toe te passen?
 - A Nee, minderjarigen onder de twaalf jaar zijn immers niet strafrechtelijk vervolgbaar.
 - B Ja, in principe kunnen alle dwangmiddelen ook op deze minderjarigen worden toegepast.
 - C Ja, maar daarvoor is aanwezigheid van de ouders of voogd wel vereist.
 - D De wet bepaalt ten aanzien van deze minderjarigen welke dwangmiddelen kunnen worden toegepast.

- 2 Kan een (ten tijde van het plegen van het delict) zestienjarige verdachte, op grond van de ernst van het gepleegde feit worden gesanctioneerd conform het commune strafrecht?
 - A Nee, ook als het commune strafrecht van toepassing is verklaard op een minderjarige, gelden ten aanzien van straffen aparte regels.
 - B In principe kan elke straf worden opgelegd, met uitzondering van de levenslange gevangenisstraf.
 - C Ja, in dat geval is het commune strafrecht namelijk volledig van toepassing.
 - D Dit kan alleen als de jongere gedurende zijn minderjarigheid nog in een jeugdinstelling wordt geplaatst.

- 3 Kan een tweeëntwintigjarige verdachte conform het jeugdstrafrecht worden gesanctioneerd op grond van de geringe ernst van het delict?
 - A Ja, het jeugdstrafrecht kan worden toegepast op jongvolwassenen tot drieëntwintig jaar.
 - B Ja, dat kan op basis van het adolescentenstrafrecht.
 - C Nee, de leeftijdsgrens bedraagt eenentwintig jaar.
 - D Nee, de geringe ernst van het feit vormt geen grond voor toepassing van het jeugdstrafrecht.

- 4 Heeft toepassing van het adolescentenstrafrecht tot gevolg dat er een bijzonder strafrecht geldt met andere sanctiemodaliteiten en processuele regels dan die in het jeugdstrafrecht enerzijds en het commune strafrecht anderzijds gelden?
- A Nee, het adolescentenstrafrecht kent geen aparte sancties en regels ten opzichte van het jeugdstrafrecht.
 - B Ja, voor deze specifieke leeftijdsgroep gelden aparte sanctiemodaliteiten en regels.
 - C Nee, het adolescentenstrafrecht wijkt slechts ten aanzien van de maximale duur van straffen af van het commune strafrecht.
 - D Nee, er gelden alleen andere sanctiemodaliteiten.
- 5 Hoelang mag een elfjarige verdachte voor onderzoek worden opgehouden (de tijd tussen 24.00 en 09.00 uur niet meegerekend)?
- A Minderjarigen mogen niet voor onderzoek worden opgehouden.
 - B Negen uur.
 - C Zes uur.
 - D Negen uur, mits de ouders/voogd van de minderjarige tijdig zijn geïnformeerd.
- 6 Dient een jeugdstrafzaak door de meervoudige kamer te worden behandeld als de officier van justitie zich op het standpunt stelt dat de verdachte in een inrichting voor jeugdigen moet worden geplaatst (PIJ-maatregel)?
- A Nee, dit is uitsluitend het geval als er een zwaardere hoofdstraf dan zes maanden jeugd-detentie dient te worden opgelegd.
 - B Nee, een vordering PIJ hoeft niet door de meervoudige kamer te worden behandeld.
 - C Alleen wanneer er tevens sprake is van toepassing van het adolescentenstrafrecht.
 - D Ja, een dergelijke zaak dient door de meervoudige kamer te worden behandeld.
- 7 Is de gezinsvoogd van de minderjarige verdachte verplicht ter zitting te verschijnen in jeugdstrafzaken?
- A Nee.
 - B Nee, alleen de minderjarige verdachte zelf heeft een verschijningsplicht.
 - C Nee, alleen de ouders van de minderjarige verdachte zijn verplicht ter zitting te verschijnen.
 - D Ja, zowel de minderjarige verdachte, zijn ouders/voogd als zijn gezinsvoogd hebben een verschijningsplicht.

- 8 De zestienjarige Roy geeft aan dat hij het echt niet nodig vindt eerst met een advocaat te spreken, alvorens het eerste politieverhoor zal plaatsvinden. Kan de politie overgaan tot het verhoor zonder dat Roy een advocaat heeft gesproken?
- A Ja, Roy is immers zestien jaar oud.
 - B Ja, maar alleen als Roy uitdrukkelijk dan wel stilzwijgend, doch in elk geval ondubbelzinnig afstand doet van zijn recht op consultatiebijstand.
 - C Nee, het recht op consultatiebijstand is sinds 1 maart 2017 verplicht voor alle verdachten.
 - D Nee, minderjarigen kunnen geen afstand doen van hun recht op consultatiebijstand.
- 9 Kan een minderjarige verdachte door de politie worden verhoord buiten aanwezigheid van een raadsman?
- A Ja, maar dan moet in plaats van de raadsman een ouder/voogd het verhoor bijwonen.
 - B Nee, een minderjarige kan geen afstand doen van het recht op rechtsbijstand voorafgaand of tijdens het politieverhoor.
 - C Ja, mits het verhoor niet langer dan een uur in beslag neemt.
 - D Ja, zolang de minderjarige vrijwillig en ondubbelzinnig afstand heeft gedaan van zijn recht op rechtsbijstand.
- 10 Komen alle bevoegdheden die een volwassen verdachte heeft op gelijke wijze aan een minderjarige verdachte toe?
- A Nee.
 - B Ja.
 - C Ja, mits het minderjarigen van zestien jaar of ouder betreft.
 - D Nee, maar deze bevoegdheden komen wel toe aan de raadsman van de minderjarige.

Inleidend: leeftijdsgrenzen in het strafrecht

Wanneer kan iemand strafrechtelijk verantwoordelijk worden gehouden voor zijn of haar daden? En wat voor straf moet daarop volgen? Er laait voortdurend discussie op over de leeftijdsgrenzen in het strafrecht en dat gebeurt meestal in uitzonderlijk ernstige zaken waarbij minderjarigen betrokken zijn. Dat was in Engeland in 1993 bijvoorbeeld het geval naar aanleiding van de moord op de tweejarige peuter James Bulger door twee tienjarigen. In 2012 deed de zaak die bekend is komen te staan als de Facebook-moordzaak de discussie in Nederland weer oplaaien. Bij het bekend worden van de leeftijden van de jonge daders werd er vanuit de publieke opinie sterke kritiek geuit over de van toepassing zijnde strafmaxima die niet in verhouding zouden staan tot de ernst van het feit. (Rb. Arnhem 12 november 2012, ECLI:NL:RBARN:2012:BY2852 en ECLI:NL:RBARN:2012:BY2835). De Facebook-moordzaak dient in deze cursus als multifunctioneel voorbeeld, omdat zij verschillende leeftijdsgerelateerde problemen aan de orde stelt.

■ **Absoluut of relatief criterium voor uitsluiting strafrechtelijke verantwoordelijkheid**

Door de geschiedenis zien we dat het gebruikelijk is om kinderen minder zwaar te straffen dan volwassenen. Er bestaat brede consensus dat kinderen onder een bepaalde leeftijd te jong zijn om verantwoordelijk gesteld te kunnen worden voor strafbare feiten. In elk rechtsstelsel vinden we dan ook bepalingen die de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van jeugdige personen uitsluiten of beperken. Dit geschiedt door middel van een absoluut criterium zoals een minimumleeftijdsgrens, of door middel van een relatief criterium, zoals het niet aanwezig zijn van het 'oordeel des ondersheids'.

■ **Vaste ondergrens, flexibele bovengrens**

In Nederland zijn ten behoeve van de afbakening van een apart jeugdstrafrecht leeftijdsgrenzen gesteld. Allereerst werken we met een vaste ondergrens van twaalf jaar die strafrechtelijke vervolging uitsluit. Vervolgens is een speciaal jeugdstrafrecht in beginsel van toepassing op jeugdigen in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar oud. In het (materiële) jeugdstrafrecht wordt echter een flexibele bovengrens gehanteerd, waardoor het mogelijk is om als uitzondering op de hoofdregel jeugdige delinquenten van zestien en zeventien jaar oud te sanctioneren conform het commune strafrecht en achttien- tot drieëntwintigjarigen te sanctioneren conform het jeugdstrafrecht. Deze uitzonderingen zijn geregeld in art. 77b Sr en art. 77c Sr.

■ *Links*

- De laatste versie van titel VIII A Wetboek van Strafrecht (bijzondere bepalingen voor jeugdige personen, art. 77a-77hh Sr): https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-01-01#BoekEerste_TiteldeelVIII A.
- Voor meer informatie over de Bulgercase: <https://www.theguardian.com/uk/bulger>

A2

Twaalfminners

CASUS 1

Gijs, Dennis & Armin

De elfjarige Gijs, zijn broer Dennis die veertien jaar oud is en hun zestienjarige vriend Armin worden door de politie op heterdaad betrapt bij het plegen van een inbraak in een Albert Heijn-filiaal in Rotterdam. Zij hebben zich 's nachts toegang verschaft tot het pand via een raam dat zij opengebroken hebben en willen zich juist met een paar kratten bier en snoepgoed naar buiten begeven als de politie op het alarm is afgekomen en hen daar aantreft.

- a** Zijn de jongens strafrechtelijk vervolgbaar en in welk opzicht heeft dit gevolgen voor de handelwijze van de politie?

- b** Wat mag de politie op het moment van de betrapting op heterdaad ondernemen?

- c** Hoe lang mag de politie hen vasthouden in het kader van het politieonderzoek?

- d** Wat kan de politie voorts ondernemen?

Jongeren die de kalenderleeftijd van twaalf jaar nog niet hebben bereikt op het moment dat zij delicten plegen, zijn niet strafrechtelijk vervolgbaar, zo volgt uit art. 486 Sv:

Niemand kan strafrechtelijk worden vervolgd wegens een feit, begaan voordat hij de leeftijd van twaalf jaren heeft bereikt.

Voor deze twaalfminners geldt een onweerlegbaar vermoeden van ontoerekeningsvatbaarheid. De uitsluiting van vervolging betekent echter niet dat deze jongeren automatisch worden heengezonden zonder dat Justitie mogelijkheden heeft om onderzoek naar de gepleegde feiten te doen of om te bezien of een doorgeleiding naar hulpverlening noodzakelijk is. De politie en de (hulp-)OvJ beschikken ook ten aanzien van twaalfminners over een aantal strafvorderlijke (dwang)middelen waarmee onderzoek naar de feiten kan worden gedaan. Art. 487, eerste lid, Sv somt limitatief op welke artikelen van het Wetboek van Strafvordering op deze kinderen van toepassing zijn:

In gevallen waarin uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden voortvloeit dat iemand beneden de leeftijd van twaalf jaren een strafbaar feit heeft begaan, zijn uitsluitend de artikelen 52 tot en met 55b, 56, 56a, eerste tot en met derde lid, 95 tot en met 102, 118, 119, 552a en 552d tot en met 552g van toepassing. De artikelen 116 tot en met 117a zijn van overeenkomstige toepassing.

De voorwaarde voor toepassing van de in art. 487, eerste lid, Sv genoemde dwangmiddelen is vanzelfsprekend dat de twaalfminder verdachte is in de zin van dit artikel. Voorts somt het artikel een beperkt aantal dwangmiddelen op:

- Staande houden en naar personalia en woon- of verblijfplaats vragen (art. 52 Sv).
- Bij ontdekking op heterdaad kan een verdachte jonger dan twaalf jaar door ‘een ieder’ (omstanders/ooggetuigen) worden aangehouden, mits de politie zo snel mogelijk wordt ingeschakeld om de verdachte naar het bureau te brengen om daar te worden verhoord (art. 53 Sv).
- Buiten heterdaad mogen twaalfminners worden aangehouden als er sprake is van verdenking van een strafbaar feit waarvoor krachtens art. 67 Sv voorlopige hechtenis is toegelaten (art. 54 Sv).
- Betreden plaatsen ter aanhouding (art. 55 Sv) bij ontdekking op heterdaad van een misdrijf, met uitzondering van de woning als daarvoor geen toestemming is verleend.
- Doorzoeken plaats aanhouding bij ontdekking op heterdaad of ter zake verdenking van misdrijf waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten (art. 55a Sv).
- Doorzoeken van kleding bij staande houden, voor zover noodzakelijk voor vaststelling identiteit (art. 55b Sv).

- Onderzoek aan lichaam en kleding/visitatie bij ernstige bezwaren tegen verdachte (art. 56 Sv).
- Eenmaal aangekomen op het politiebureau kan de jonge verdachte op grond van art. 56a, tweede lid jo. art. 487, tweede lid, Sv ingeval het een misdrijf betreft waarvoor voorlopige hechtenis is toegelaten maximaal zes uur voor onderzoek worden opgehouden. De tijd tussen 24.00 uur en 09.00 uur wordt voor de berekening van deze termijn niet meegerekend. Het ophouden voor verhoor kan dus maximaal vijftien uur in beslag nemen.
- Inbeslagname voorwerpen (art. 95 t/m 102, 118 en 119 Sv, alsmede 116 t/m 117a Sv).
- Beklag, door de wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige (art. 552a en 552d t/m 552g Sv).

Met het ophouden voor verhoor eindigen de mogelijkheden voor de politie om een verdachte die nog geen twaalf jaar oud is, vast te houden ten behoeve van strafrechtelijk onderzoek. De in verzekeringstelling en voorlopige hechtenis zijn vanzelfsprekend uitgesloten.

De vraag rijst of er andere, buitenstrafrechtelijke, mogelijkheden zijn om op dit delictgedrag te reageren. Een misdrijf gepleegd door een kind jonger dan twaalf jaar kan in menig geval worden beschouwd als een signaal van een mogelijk risico of probleem in de opvoedingsituatie. Voorheen werden twaalfminners voor lichte misdrijven doorverwezen naar Bureau Halt voor een STOP-reactie; een aanbod dat veelal bestond uit een gesprek met de ouders en het kind, een korte leeropdracht en het aanbieden van excuses aan de benadeelde. Met ingang van 2010 is deze STOP-reactie vervangen door het twaalfminbeleid waarmee de politie nu werkt, inhoudende dat bij de signalering van een problematische achtergrond er een zorgmelding wordt gemaakt en de jongere en diens ouders worden doorverwezen ten behoeve van vrijwillige of (indien noodzakelijk) gedwongen hulpverlening. Deze signaleringsfunctie is per 1 januari 2015 (stelselherziening jeugdzorg) per gemeente elders komen te liggen. Voordien werd er doorverwezen naar Bureau Jeugdzorg (deze zijn in afgeslankte vorm verdergegaan als gecertificeerde instellingen, in welke vorm zij zich alleen nog richten op de uitvoering van jeugdbescherming en jeugdreclassering). De politie kan er tevens voor kiezen de Raad voor de Kinderbescherming in te schakelen.

■ Links

- Onderzoek WODC naar STOP-reactie (aanleiding afschaffing STOP-reactie): <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/procesevaluatie-van-de-stop-reactie.aspx>
- Het Nederlands Jeugdinstituut (kennisnetwerkorganisatie voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken): <http://www.nji.nl/>
- Over de stelselherziening jeugdzorg: <http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Beleidsinformatie-stelselherziening-jeugd-meetbare-preventie.pdf>